

ЛІТЕРАТУРА

1. Ващенко Л. М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону: [монографія] / Л. М. Ващенко. – К. : ВПЦ "Тираж", 2005. – 380 с.

2. Ващенко Л. Факторно-критеріальні параметри освіти [Електронний ресурс] / Л. Ващенко. – Режим доступу до журн. : <http://gu.osvita.ua/school/theory/1916/>

3. Даниленко Л. Інноваційний освітній менеджмент : навч. посіб. / Лідія Даниленко. – К. : Главник, 2006. – 144 с. – (Серія "Психол. інструментарій").

4. Мариновська О. Концепція технологічного проектування інноваційного розвитку школи / Оксана Мариновська

// Обрії : наук.-пед. журнал. – 2015. – № 2(41). – С. 12–15.

5. Мариновська О. Прогностична модель інноваційного розвитку школи: аспект технологічного проектування / Оксана Мариновська // Обрії : наук.-пед. журнал. – 2016. – № 1(42). – С. 13–16.

6. Мариновська Оксана. Методичний менеджмент освітніх інновацій: неперервний професійний розвиток педагогічних працівників / Оксана Мариновська // Рідна школа : наук.-пед. журнал. – 2016. – № 7. – С. 32–37.

7. Мариновська О. Я. Векторний аналіз технологічного проектування інноваційного розвитку школи / О. Я. Мариновська // Професійне самовдосконалення керівників загальноосвітніх навчальних закладів : зб. наук. пр. / за заг. ред. В.

В. Гуменюк. – Хмельницький : ХОП-ПО, 2015. – С. 93–104.

8. Мариновська О. Я. Технологія організації самостійної роботи в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників / Оксана Яківна Мариновська / Вісник післядипломної освіти : зб. наук. пр. / Ун-т менеджменту освіти НАПН України ; ред. кол. : О. Л. Ануфрієва [та ін.]. – Вип. 7(20) / гол. ред. В. В. Олійник. – К. : АТОПОЛ, 2012. – Розд. "Педагогіка". – С. 131–137.

9. Щекатунова Г. Д. Інноваційний розвиток загальноосвітніх навчальних закладів незалежної України: творення школи майбутнього / Г. Д. Щекатунова / Рідна школа. – 2011. – № 6. – С. 21–27.

Стаття надійшла 20.10.2016 р.

УДК 378.147

Оксана МІЛАШ

СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЇХ РОЛЬ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті розглянуто сутність та зміст педагогічних технологій. Визначено відмінності між класичними та інноваційними педагогічними технологіями. Доведено, що сучасні педагогічні технології ґрунтуються на особистісно орієнтованих концепціях навчання і передбачають застосування діяльнісного, компетентнісного та проектного підходів, у межах яких найбільш ефективними педагогічними технологіями є технології розвитку критичного мислення, виконання компетентісно-орієнтованих завдань, "кейс-стаді". При цьому найбільш доцільним способом організації системи оцінювання навчання визначена технологія підготовки портфоліо, яка є способом фіксації рівня самореалізації студента і забезпечує перенесення "педагогічного наголосу" із зовнішньої оцінки на самооцінку.

Ключові слова: педагогічна технологія, інновація, освіта, навчання, навчальний процес, особистісно орієнтований підхід, портфоліо, ефективність, результативність.

Modern Educational Technologies and

Their Role in Enhancing Teaching and Learning Process in Higher Educational Establishment. The article considers the essence and content of pedagogical technologies. Identify the differences between classical and innovative teaching technologies. Proved that modern educational technology is based on student-oriented learning concepts and include the use of activity-based, competence-based and project-based approaches, in which the most effective educational techniques are the technology of critical thinking development, the implementation of competence-oriented tasks, "case study". The most efficient method of organization of the system of assessment identified technology training portfolio, which is a way of fixing the level of fulfillment of the student and enables the migration of "teacher stress" from external evaluation to self-esteem.

Keywords: educational technology, innovation, education, training and learning process-oriented approach, portfolio, efficiency, effectiveness.

Современные педагогические технологии и их роль в повышении эффективности учебного процесса в высшем учеб-

ном заведении. Рассмотрены сущность и содержание педагогических технологий. Определены различия между классическими и инновационными педагогическими технологиями. Доказано, что современные педагогические технологии основаны на личностно ориентированных концепциях обучения и предусматривают применение деятельностного, компетентностного и проектного подходов, в рамках которых наиболее эффективными педагогическими технологиями являются технологии развития критического мышления, выполнение компетентностно-ориентированных задач, "кейс-стади". При этом наиболее целесообразным способом организации системы оценивания обучения определена технология подготовки портфоліо, которая является способом фиксации уровня самореализации студента и обеспечивает перенос "педагогического удара" с внешней оценки на самооценку.

Ключевые слова: педагогическая технология, инновация, образование, обучение, учебный процесс, личностно-ориентированный подход, портфоліо, эффективность, результативность.

Мета: теоретично обґрунтувати та

розробити практичні рекомендації щодо використання педагогічних технологій у вищих навчальних закладах в Україні на сучасному етапі розвитку.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Початок XXI століття ознаменувався якісними змінами в житті людства. Активний розвиток інформаційного суспільства та сучасних інформаційних технологій, глобалізація та пов'язані з нею процеси змушують науковців і практиків шукати нові підходи до аналізу багатьох явищ, що відбуваються в політиці, економіці, соціальній сфері. Особливого значення в сучасному суспільстві, що швидко змінюється, набуває не стільки володіння інформацією, скільки вміння її швидко та якісно обробляти й використовувати результати проведеного аналізу під час вирішення прикладних завдань. Зазначені вміння набуваються, насамперед, під час навчання у вищій школі. Саме тому на особливу увагу сьогодні заслуговує навчальний процес у вищих навчальних закладах і педагогічні технології, які дозволяють забезпечити підготовку кваліфікованих, ерудованих та професійних фахівців, які будуть конкурентоспроможними на сучасному глобальному ринку праці. Таким чином, проблема розвитку та вдосконалення педагогічних технологій у ВНЗ має неабияке теоретичне та практичне значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний науковий інтерес до проблеми застосування педагогічних інновацій у вищій школі підтверджується низкою досліджень з цієї тематики, які проводилися в Україні останніми роками. Так, зокрема, їй присвячено наукові праці таких учених, як О. Акімова, М. Артюхіна, Л. Галіцина, Л. Горбунова, І. Дичківська, В. Луначек, А. Нісімчук, О. Романовська, С. Стрілець, М. Чепіль, Н. Чернуха, І. Шапошнікова, Н. Шарата, О. Янкович та інші. Сучасні інформаційно-комунікативні аспекти навчального процесу у вищій школі вивчали Н.Бойко, І. Кочарян, А. Кудін. Особливості застосування інновацій у вищих навчальних закладах розвинених країн досліджували Н. Авшенюк, Г. Давиденко, Н. Журавська та інші. Між тим, в умовах соціально-економічної кризи та необхідності прискороної модернізації системи вищої освіти в Україні проблема застосування сучасних педагогічних технологій у професійній підготовці фахівців набуває особливої значущості.

Цілі дослідження: визначити сутність поняття "педагогічна технологія", установити особливості інноваційних педагогічних технологій, з'ясувати найбільш ефективні в сучасних умовах педагогічні

технології для ВНЗ в Україні.

Виклад основного матеріалу. Попри високий рівень наукової розробленості проблеми в українській педагогіці не існує єдиного підходу щодо визначення поняття "педагогічна технологія". "Технологія" в дослівному перекладі з грецької – це наука про майстерність, мистецтво (гр. "techne" – мистецтво, майстерність; "logos" – наука, закон). При цьому, як правило, у наукових колах під технологією розглядають сукупність прийомів, операцій, які застосовуються в певній справі для досягнення визначеного результату ("політична технологія", "кулінарна технологія", "технологія переробки" тощо) [15]. Однак у педагогічних визначеннях таке одностайне розуміння відсутнє.

Одні автори під педагогічною технологією розуміють план, проект або модель навчального процесу:

- "план побудови навчального процесу" [10, 32];
- "...систематичне і послідовне відтворення на практиці задалегідь спроектованого навчального процесу" [3, 12];
- "...система, в якій послідовно реалізується задалегідь спроектований навчально-виховний проект, який гарантує досягнення педагогічних цілей" [1, 61].
- "продумана в усіх деталях модель педагогічної діяльності, що включає в себе проектування, організацію і проведення навчального процесу з безумовним забезпеченням комфортних умов для його учасників" [12, 67].

Інші дослідники пов'язують педагогічні технології зі змістовними аспектами навчання:

- "це механізм, який сприяє функціонуванню змісту освіти", який "надає змісту навчання педагогічно доцільну структуру" [17, 38];
- "це змістовна техніка реалізації навчального процесу" [11, 156].

Ще інші вчені основну ознаку педагогічної технології вбачають у досягненні заданих педагогічних цілей:

- "це вирішення дидактичних проблем в процесі управління навчальним процесом з точно заданими цілями, вирішення яких має піддаватися чіткому описанню і визначенню" [8, 84];
- "системна сукупність і порядок функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних засобів, які використовуються для досягнення педагогічних цілей" [14, 111];
- "це інваріантна система конкретних педагогічних дій, заснованих на закономірностях (соціальних, політичних, економічних, валеологічних) протікання педагогічного процесу, які застосовуються у певній логічній послідовності, у су-

купності з педагогічними засобами, спрямованими на досягнення запланованих результатів з найбільшою мірою імовірності" [7, 51].

Така різноманітність трактувань педагогічної технології не випадкова, оскільки кожен автор виходить з певного концептуального підходу до розуміння сутності технології загалом. Узагальнення наведених визначень дозволяє зазначити, що педагогічна технологія – це цілеспрямований, науково обґрунтований план організації, реалізації та змістовного наповнення процесу навчання, заснований на взаємодії викладача і тих, хто навчається.

Самі ж технології класифікуються відповідно до:

- цільового призначення;
- механізмів засвоєння;
- особливостей зв'язків між елементами;
- організаційних форм навчання;
- особливостей управління пізнавальною діяльністю учнів;
- переважуючого (домінуючого) методу тощо [13, 110].

Між тим, найбільш узагальнено педагогічні технології можна розділити на класичні (традиційні) й інноваційні.

Будь-яка педагогічна технологія реалізується за допомогою низки пов'язаних між собою елементів, які мають внутрішню логіку, визначені функції та забезпечують досягнення поставлених цілей. Класична (традиційна) технологія ґрунтується на таких ключових елементах:

- педагогічна інформація, яка передається від викладача до тих, хто навчається, за допомогою різноманітних засобів і методів навчання;
- педагогічні вимоги, за допомогою яких відбувається спрямування процесу навчання в необхідному напрямі;
- педагогічні оцінки, що забезпечують реалізацію функції стимулювання діяльності, контролю та корекції відхилень у процесі навчання.

Класичні педагогічні технології при цьому передбачають, як правило:

- безпосередню взаємодію викладача та учнів,
- наявність певних шаблонів і схем викладання, універсальних навчальних планів і програм;
- спрямування навчання на широкий загал осіб, які навчаються.

Педагог за такої технології зорієнтований на статистичні, механічно вимірювані показники ефективності навчального процесу: кількість тем, які були викладені, кількість тих, які прослухали курс, кількість балів, яку отримали учні тощо. При цьому окремий учень, його

проблеми розглядалися виключно в контексті внеску в загальні статистичні показники [5].

Такий підхід останнім часом зазнає все більшої критики, адже популярність набирають антропоцентричні, особистісно-орієнтовані концепції навчання й відповідні педагогічні технології, до яких можна віднести такі, як навчання, яке розвиває; проблемне навчання; різнорівневе навчання; проектне навчання; ігрове навчання тощо [9]. Узагальнено сьогодні ці технології прийнято називати інноваційними [2, 365]. Вони ставлять у центр освітньої системи особистість осіб, які навчаються, забезпечення комфортних, безконфліктних умов їх розвитку, реалізації природних потенціалів. Особа, яка навчається, за цими технологіями, є не об'єктом, а пріоритетним суб'єктом; вона виступає метою освітньої системи, а не засобом досягнення чогось абстрактного, механістичного. Інноваційні технології, як правило, передбачають наявність таких елементів:

1. Сприятливий психологічний клімат, який забезпечує створення психологічно комфортних умов для розкриття потенціалу тих, хто навчається. А це, у свою чергу, передбачає повагу та довіру учасників навчального процесу один до одного.

2. Постійні навчальні комунікації, які сприяють обміну інформацією між усіма учасниками навчального процесу. У процесі таких комунікацій створюються можливості для висловлення оригінальних ідей та гіпотези, обговорення питань і проблем, які цікавлять осіб, котрі навчаються.

3. Практична спрямованість, що передбачає використання близьких до реальності ситуацій, проблем тощо; можливість поширення й використання певних розробок у практиці.

4. Новизна, що обумовлює необхідність запровадження нових, перевірених форм і методів навчання. Вона проявляється в якісній своєрідності, наявності істотних ознак, що відрізняють дану роботу від подібних, оригінальності висунутої концепції, ідеї, гіпотези.

5. Актуальність, що відображає ступінь новизни для сучасної науки і практики, своєчасність вивчення певного питання, встановлення зв'язку з важливими аспектами тих чи інших проблем сучасності, недостатність розробки проблеми в наявних дослідженнях, необхідність її вивчення в нових ракурсах.

6. Ефективність: інновації повинні давати ефект (економічний, соціальний, індивідуальний), проявлятися на рівні учнів, викладачів навчального закладу тощо.

При цьому інноваційні педагогічні технології характеризують такі ознаки.

1. Різноманітність. Існує велика кількість технологій, і вони застосовуються на різних стадіях навчального процесу, у різних закладах та різних формах навчання.

2. Цілеспрямованість. Кожна технологія розробляється під конкретний педагогічний задум, а її основою є певна методологічна позиція автора, який відповідно до власних цільових установок визначає форму конкретного очікуваного результату.

3. Логічність і послідовність. Технологія передбачає певний технологічний ланцюг дій, операцій, які вибудовуються в певній послідовності, за задалегідь визначеним планом.

4. Інтерактивність. Функціонування технології означає взаємопов'язану діяльність викладача і тих, хто навчається, з урахуванням принципів індивідуалізації та диференціації, використання діалогу, спілкування, комунікацій.

5. Результативність. Технологія покликана гарантувати досягнення планованих результатів усіма учнями; саме тому органічною частиною педагогічної технології є діагностичні процедури, які містять критерії, показники та інструментарій вимірювання результатів діяльності.

Усі зазначені ознаки є універсальними для інноваційних педагогічних технологій як на рівні початкової, так і рівні середньої та вищої школи. Між тим, вища школа має свої специфічні особливості, які передбачають використання спеціальних методологічних підходів і процедур [16].

Методологічною основою впровадження інноваційних педагогічних технологій у вищому навчальному закладі можуть виступати діяльнісний, проектний і компетенційний освітні підходи. Розглянемо їх детальніше.

І. *Діяльнісний підхід*. Основні його ідеї відображаються такими тезами. Психіка людини нерозривно пов'язана з її діяльністю і діяльністю обумовлена. У зв'язку з цим метою навчання стає не накопичення інформації, а оволодіння знаннями, які виступають основою вміння діяти в конкретній ситуації. Таким чином, освітня діяльність бачиться засобом розвитку студента, отримання ним корисних знань. Також важливим є використання під час навчання особистісно- та соціально значущих видів діяльності, наприклад, дослідницької. Серед педагогічних технологій, які застосовуються в межах діялісного підходу, варто виділити технологію "кейс-стаді", яка передбачає вирішення під час занять кон-

кретних проблем з "реального життя". Назва даної технології походить від латинського терміна "casus" (казус) – заплутаний або незвичний випадок. Кейс-технології поєднують одночасно рольові і ділові ігри, а також ситуативний аналіз.

II. *Проектний підхід* пропонує в ролі способу досягнення різних дидактичних цілей організацію проектної діяльності студентів на різному предметному і межпредметному рівнях. Проектна діяльність – спільна навчально-пізнавальна, творча діяльність, що має спільну мету, узгоджені методи, способи діяльності, спрямована на досягнення певного результату. Як впливає з визначення проектної діяльності, її характерними рисами є: особистісно-орієнтована взаємодія, комплексний характер роботи, можливості для творчості, проблемність, варіативність, альтернативність, авторська позиція. Часто в педагогічній літературі можна зустріти трактування поняття "проект" як сукупності "П", які також можна розглядати як специфічні характеристики проектної діяльності [4, 60; 19, 119].

Перше "П" – це проблема. Робота над проектом завжди спрямована на вирішення певної проблеми. Як проблема може розглядатися теоретичне або практичне питання, що вимагає вивчення й вирішення. Виділення проблеми найчастіше пов'язане з виникненням протиріччя, у результаті якого виникає стан інтелектуального утруднення.

Друге "П" – це проектування, яке можна представити як цілеспрямовану діяльність, орієнтовану на досягнення опредмеченого результату, яка включає: формулювання цілей, конкретизацію завдань, розподіл діяльності між суб'єктами діяльності, знаходження способу вирішення проблеми через вирішення конкретних завдань, отримання та презентацію отриманого результату.

Третє "П" – це продукт (опредмечений результат), який має системну цілісність. Кінцевий продукт проектної діяльності студентів може бути представлений у різних формах: веб-сайт; бізнес-план; законопроект; дизайн-макет; модель; пакет рекомендацій тощо. Отже, основу методу проектів становить його спрямованість на результат.

При цьому доцільно говорити про зовнішній результат, представлений готовим продуктом, який можна побачити, осмислити, застосувати в практичній діяльності, і про внутрішній результат, який проявляється в отриманні досвіду проектної діяльності.

З огляду на виявлені специфічні характеристики проектів виділимо такі ос-

новні вимоги до організації проектної діяльності:

наявність значущої задачі (проблеми);

планування дій (вид продукту, форма презентації тощо);

пошук інформації, яка потім буде оброблена, осмислена, представлена;

формування компетентностей;

підбиття проміжних підсумків, дискусії;

публічна презентація продукту.

Проект як форма інноваційної діяльності формує активну, самостійну й ініціативну позицію студентів; розвиває їх уміння та навички (дослідні, проектні, рефлексивні); реалізуючи принцип зв'язку навчання з життям, формує вміння, безпосередньо пов'язані з досвідом їх застосування у практичній діяльності (компетенції); забезпечує розвиток пізнавального інтересу.

III. *Компетентнісний підхід* тісно пов'язаний із попередніми підходами і спрямований на комплексне засвоєння знань та способів практичної діяльності, що сприяють успішному функціонуванню людини в різноманітних сферах життєдіяльності. Отримане при цьому знання характеризується не стільки кількістю відомих фактів, скільки вмінням застосовувати їх у певній професійній сфері, суміжних сферах, а також і в ситуаціях, у яких не простежується прямий зв'язок між проблемою і предметним знанням. Тому, на думку представників даного підходу, сучасний освітній процес повинен полягати не просто в передачі предметних знань, які мають віддалену перспективу їх використання, а в демонстрації застосування цього знання для вирішення актуальних професійних і квазіпрофесійних проблем, а також створенні умов для самостійного вирішення студентами таких проблем у процесі навчання [19, 18]. Основним засобом реалізації компетентнісного підходу є технології підготовки й виконання компетентнісно орієнтованих завдань (далі – КІЗ). КІЗ включають педагогічні технології, що забезпечують ефективність формування компетентностей студентів.

Зміст КІЗ має відповідати таким вимогам:

1) формулювання КІЗ або результат його рішення повинні представляти для студентів пізнавальну, професійну, загальнокультурну або соціальну значущість, щоб їх діяльність під час його вирішення була мотивованою;

2) мета вирішення КІЗ повинна полягати не стільки в отриманні відповіді, скільки у привласненні нового фактологічного або методологічного знання (методу, способу розв'язання, прийому) з

можливим його перенесенням в інші аналогічні ситуації, у формуванні особистісних якостей студента, необхідних високопрофесійному конкурентоспроможному фахівцю;

3) умова завдання формулюється як проблема або проблемна ситуація, яку необхідно вирішити засобами певної навчальної дисципліни (такі КІЗ називають предметними), різних навчальних дисциплін (міжпредметні КІЗ), за допомогою знань, набутих на практиці (практичні КІЗ), на які немає явної вказівки в тексті завдання;

4) завдання передбачає недетермінованість дій студента під час виконання завдання, тобто спосіб виконання завдання студенту має бути невідомим повністю або складатися з комбінації відомих йому способів;

5) під час вирішення КІЗ можуть бути використані різні способи виконання завдання, допускається можливість переформулювання (конкретизація, узагальнення, уведення додаткових умов) завдання, залежно від знань та індивідуальних особливостей студента.

Також у рамках компетентного підходу можливим є застосування технології розвитку критичного мислення. Критичне мислення – це здатність аналізувати інформацію з позиції логіки й особистісного підходу з тим, щоб застосувати отримані результати як до стандартних, так і до нестандартних ситуацій, питань, проблем. Це здатність ставити нові питання, виробляти різноманітні аргументи, приймати незалежні, продумані рішення. Технологія розвитку критичного мислення має свої особливості, а саме: акцент на самостійність студентів у навчальному процесі; пошук аргументів для вирішення проблеми; неприйняття відомостей на віру; пошук аргументованих відповідей на основі виявлення невідомого.

Технологія розвитку критичного мислення представляє сукупність різноманітних прийомів, спрямованих на те, щоб спочатку зацікавити учня (збудити в ньому дослідницьку, творчу активність), потім надати йому умови для осмислення матеріалу і, нарешті, допомогти йому узагальнити набуті знання. Отже, вона складається з декількох фаз, а саме:

1) виклик (аналіз того, що студент уже знає з теми);

2) осмислення (пошук нових сторін, відомостей, які раніше були невідомі);

3) рефлексія (відбір нової інформації та формування нового бачення щодо об'єкта дослідження).

Основна ідея – створити таку атмосферу навчання, за якої студенти спільно

з викладачем активно працюють, відстежують, підтверджують, спростовують або розширюють знання, нові ідеї, почуття або думки про процеси, які відбуваються в зовнішньому середовищі. Перевагами технології є: підвищення відповідальності за якість своєї освіти, розвиток навичок роботи з текстами будь-якого типу і з великим обсягом інформації; опанування вміннями інтегрувати інформацію, виробляти власну думку на основі осмислення різного досвіду, ідей і уявлень, робити висновки й логічні ланцюги доказів (розвивається системне логічне мислення). Як наслідок, у студента розвиваються творчі та аналітичні здібності.

Зазначені технології вимагають запровадження у вищому навчальному закладі нового напрямку оціночної діяльності – оцінки особистісних досягнень учнів. Ці оцінки забезпечують розвиток таких компонентів особистості: мотивацію саморозвитку, формування позитивних орієнтирів, розвиток самооцінки, вольової регуляції, відповідальності. Оцінюють дані категорії результатів лише за допомогою специфічних методів, адже популярні сьогодні стандартизовані процедури не можуть оцінити вміння учнів виконувати завдання в реальній життєвій ситуації і навіть виступають обмеженням для розвитку найважливіших поведінкових навичок і компетенцій, які затребувані на більшості робочих місць і в повсякденному житті [6, 69].

Найбільш ефективним способом організації системи оцінювання навчання за умови застосування інноваційних технологій виступає портфоліо. Воно представляє собою спосіб фіксування, накопичення та оцінки робіт, результатів студента, які свідчать про його зусилля, прогрес і досягнення в різних сферах за певний період часу. Іншими словами, це форма фіксації самовираження й самореалізації. Портфоліо забезпечує перенесення "педагогічного наголосу" із зовнішньої оцінки на самооцінку, з того, що людина не знає й не вмє, на те, що вона знає і вмє. Значущою характеристикою портфоліо є його інтегративність, яка включає кількісну і якісну оцінки, що передбачає співпрацю студента, викладача і майбутнього роботодавця під час його створення, безперервність поповнення оцінки. Портфоліо дозволяє враховувати результати, досягнуті в різноманітних видах діяльності – навчальній, дослідницькій, проектній, соціальній, комунікативній, професійній тощо.

Залежно від цілей створення й використання портфоліо його тип і структура можуть бути різними. Найбільш поширені: портфоліо документів, що

містить сертифіковані індивідуальні освітні досягнення, портфоліо робіт автора, що відображають основні форми і напрями його навчальної, творчої та соціальної активності, портфоліо відгуків, що включає характеристики ставлення студента до різних видів діяльності, представлених викладачами, потенційними роботодавцями, керівниками практик, працівниками системи додаткової освіти тощо, а також письмовий самоаналіз самого студента.

Особливості технології формування портфоліо дозволяють виділити такі його функції в освітньому процесі:

- діагностичну (фіксуються зміни і зростання (динаміка) показників за певний період часу);
- цілепокладання (підтримує освітні цілі, задані стандартами);
- мотиваційну (заохочує учнів, педагогів і батьків до взаємодії та досягнення позитивних результатів);
- змістовну (максимально розкриває весь спектр досягнень і видів робіт, які виконувалися);
- розвивальну (забезпечує безперервність процесу розвитку, навчання і виховання від курсу до курсу);
- навчальну (створює умови для формування основ компетентності).

Отже, портфоліо є засобом якісної і багаторівневої оцінки компетентностей, вимірювання індивідуального прогресу студентів, самопрезентації для роботодавців та відповідно важливим елементом і діяльнісним, проектним, компетентнісним підходів до навчання.

Таким чином, сучасні педагогічні технології по-новому реалізують зміст навчання і забезпечують досягнення поставлених дидактичних цілей, маючи на увазі наукові підходи до організації навчального процесу у вищих навчальних закладах, розширюють діапазон освітніх послуг, змінюють і надають нові форми, методи і засоби навчання. Використання сучасних педагогічних технологій – один з найперспективніших напрямів розвитку вищої освіти, які сприяють більшій індивідуалізації навчального процесу, інтенсифікації навчання, формування і самовдосконалення особистості майбутнього фахівця.

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Інноваційна педагогічна технологія – це певною мірою модель педагогічної діяльності, головним показником якої є прогресивна складова порівняно з традиційними технологіями. Вона передбачає фокусування освітньої діяльності на особистості тих, хто навчається, забезпечення комфортних, безконфліктних умов їх розвитку, реалізації природ-

них потенціалів. Однією з головних особливостей інноваційних технологій у вищих навчальних закладах є те, що її розробка й застосування вимагають високої та постійної активності викладача і студента. Активність першого проявляється в тому, що він, добре розуміючи психологічні та особистісні особливості своїх студентів, постійно вносить індивідуальні корективи до технологічного процесу. Активність студентів прослідковується у зростаючій самостійності, творчості, прагненні до постійного вдосконалення. Отже, інноваційна педагогічна технологія може бути представлена як особистісно орієнтована технологія, що передбачає реалізацію нових, упорядкованих, спланованих за певним проектом і послідовно реалізованих дій, операцій і процедур, які інструментально забезпечують досягнення визначеної мети в роботі з людиною або групою осіб на основі сучасних навчальних методологічних підходів, якими, як правило, є діяльнісний, проектний і компетентнісний підходи. Серед інноваційних технологій, особливо актуальних для вищих навчальних закладів в Україні, можна виділити: технології підготовки портфоліо, виконання компетентнісно-орієнтованих завдань, "кейс-стаді", розвитку критичного мислення.

Як показало проведене дослідження, впровадження даних технологій в освітній процес вищої школи є важливим засобом забезпечення соціальної та економічної ефективності навчального процесу, оскільки дозволяє забезпечити підготовку фахівців, здатних відразу після завершення навчання виконувати різноманітні практичні завдання в реальному секторі економіки, приймати компетентні та обґрунтовані рішення. Використання цих технологій у навчальному процесі вищого навчального закладу створює абсолютно нові можливості реалізації сучасних принципів індивідуалізації та диференціації навчання, позитивно впливає на розвиток пізнавальної діяльності студентів, їх творчої активності, створює умови для забезпечення постійної самоосвіти та самовдосконалення випускників.

Отже, зазначені технології сприяють вирішенню таких актуальних завдань сучасної вищої освіти: ефективне засвоєння знань; формування навичок практичних досліджень, що дозволяють приймати професійні рішення; перехід від накопичення знань до створення механізмів самостійного пошуку і навичок дослідницької діяльності; підвищення пізнавальної активності; розвиток творчих здібностей; створення умов успішної соціальної адаптації студентів.

З урахуванням викладеного вище матеріалу інноваційна політика ВНЗ може реалізовуватися за трьома взаємопов'язаними напрямками:

- оновлення змісту, що передбачає не стільки засвоєння предметних знань, скільки розвиток компетенцій, адекватних сучасній практиці;
- впровадження сучасних методів навчання – активних методів формування компетенцій, заснованих на залученні студентів до навчального процесу, а не тільки на пасивному сприйнятті матеріалу;
- побудова сучасної інфраструктури навчання, яка включає інформаційну, технологічну, організаційну та комунікаційну складові.

При цьому особливої уваги заслуговує проблема застосування сучасних інформаційних технологій, у тому числі інтерактивних технічних і програмних засобів навчання, які дозволяють забезпечувати оперативну комунікацію (у тому числі і в режимі он-лайн); оперативно відслідковувати й вирішувати ймовірні проблеми, вносити корективи тощо. Особливості впровадження таких технологій стануть предметом подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Авторські педагогічні технології в освітньо-виховному середовищі вищої школи: кол. монографія / [О. В. Акімова та ін.]. – Вінниця: Нілан, 2015. – 179 с.
2. *Авшенюк Н. М.* Тенденції розвитку транснаціональної вищої освіти у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.: монографія / Н. М. Авшенюк; за ред. д-ра пед. наук, проф. М. П. Лещенко; Нац. акад. пед. наук України; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – К.: Ін-т обдаров. дитини, 2015. – 448 с.
3. Актуальні питання розвитку освіти: психолого-педагогічні аспекти: монографія / Т. М. Десятов [та ін.]; Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького. – Черкеси: ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2015. – 191 с.
4. Банк інноваційних педагогічних технологій / [авт.-упоряд. Л. Галіцина]. – К.: Шкільний світ, 2012. – 102 с.
5. *Барабаш Ю. Г.* Педагогічна майстерність: навч. посіб. / Ю. Г. Барабаш, Р. О. Позінкевич; Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. – Вид. 2-ге, випр. та допов. – Луцьк: Вежа-Друк, 2015. – 391 с.
6. *Висоцька О. С.* Випереджаюча освіта для сталого розвитку: методологія, методика, технології: [навч.-метод. посіб.] / О. С. Висоцька; Дніпропетр. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. – Дніпро: Акцент, 2012. – 290 с.
7. *Дичківська І. М.* Інноваційні педагогічні технології: підручник / І. М. Дичківська. – 2-ге вид., допов. – К.: Академ-

видав, 2012. – 349 с.

8. Каплінський В. В. Методика викладання у вищій школі : навч. посіб. / В. В. Каплінський. – Вінниця : Нілан, 2015. – 223 с.

9. Лунячек В. Е. Педагогічний менеджмент : навч. посіб. / В. Е. Лунячек. – Х. : Вид-во ХАРІ НАДУ "Магістр", 2014. – 511 с.

10. Малихін А. О. Педагогіка в поняттях, схемах, таблицях, коментарях : навч. посіб. / А. О. Малихін. – Бердянськ : БДПУ, 2015. – 178 с.

11. Нісімчук А. С. Інноваційні технології педагогічної освіти : монографія / А. Нісімчук, П. Бойчук, О. Панасюк. – Луцьк : Твердина, 2012. – 478 с.

12. Полат Е. С. Современные педагогические и информационные технологии в системе образования / Е. С. Полат.

– М. : ИЦ "Академия", 2008. – 368с.

13. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии : учеб. пособ. / Г. К. Селевко. – М. : Народное образование, 1998. – 256 с.

14. Современные образовательные технологии : учеб. пособ. / [под ред. Н. В. Бордовской]. – М., 2010. – 432 с.

15. Соціолого-педагогічний словник / [авт.-уклад. : В. В. Радул та ін. ; за заг. ред. В. В. Радул]. – 2-е вид. – Х. : Ма-чулін, 2015. – 443 с.

16. Стрілець С. І. Інноваційні педагогічні технології у вищій школі : навч.-метод. посіб. / С. І. Стрілець ; Черніг. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів : Черніг. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка, 2012. – 198 с.

17. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / М. М. Фіцула. – 2-

ге вид., допов. – К. : Академвидав, 2014. – 454 с.

18. Чепіль М. М. Педагогічні технології : навч. посіб. / М. М. Чепіль, Н. З. Дудник. – К. : Академвидав, 2012. – 222 с.

19. Шапошникова І. В. Методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу у вищій школі (види навчальних занять) / І. В. Шапошникова ; Херсон. держ. ун-т, ф-т психології, історії та соціології. – Херсон : Гельветика, 2015. – 63 с.

20. Шарата Н. Г. Теорія і методика управління інноваційно-педагогічною діяльністю у вищих навчальних закладах : монографія / Н. Г. Шарата ; Миколаїв. нац. аграр. ун-т. – Миколаїв : Миколаїв. нац. аграр. ун-т, 2015. – 353 с.

Стаття надійшла 27.09.2016 р.

УДК 378.126.056.4

Марія ОЛІЯР

КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

У статті розкрито структуру та специфіку професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів початкових класів. Встановлено зв'язок культури мовлення педагога з комунікативною культурою. Схарактеризовано комунікативну культуру майбутніх учителів початкових класів як складник професійно-педагогічної компетентності.

Ключові слова: майбутній учитель початкових класів, професійно-педагогічна компетентність, комунікативна компетентність, загальна культура педагога, мовленнєва культура, комунікативна культура.

М. Оліяр. Коммуникативная культура будущих учителей начальных классов как составляющая профессионально-педагогической компетентности. В статье раскрыта структура и специфика профессионально-педагогической компетентности будущих учителей начальных классов. Установлена взаимосвязь между культурой речи педагога и коммуникативной культурой. Охарактеризована коммуникативная культура будущих учителей начальных

классов как составляющая профессионально-педагогической компетентности.

Ключевые слова: будущий учитель начальных классов, профессионально-педагогическая компетентность, коммуникативная компетентность, общая культура педагога, культура речи, коммуникативная культура.

M. Oliiar. Communicative culture of future primary school teachers as a component of professional and pedagogical competence. The article deals with the structure and specifics of professional and pedagogical competence of future primary school teachers. It determines connection between the teacher's speech culture and the communicative culture. The author describes the communicative culture of future primary school teachers as a component of professional and pedagogical competence.

Keywords: future primary school teacher, professional and pedagogical competence, communicative competence, general culture of teachers, speech culture, communicative culture.

Мета: проаналізувати взаємозв'язок між комунікативною культурою майбутніх учителів початкових класів та про-

фесійно-педагогічною компетентністю.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Провідною тезою, що пролизує сьогодні наукові дослідження професійної сфери педагогів різних рівнів освіти, є твердження, що рівень професіоналізму та педагогічної творчості залежить від професійно-педагогічної компетентності. Водночас сучасний учитель розглядається вченими як носій і творець загальної та професійної культури, що володіє гуманістичним культуровідповідним мисленням, здатністю до постійного самовдосконалення і творчого саморозвитку (Є. Бондаревська, В. Гриньова). У цьому зв'язку комунікативну культуру майбутніх учителів початкової школи розглядаємо як один із складників їхньої загальної професійно-педагогічної компетентності. Підготовка таких спеціалістів вимагає суттєвих змін у системі вищої педагогічної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему формування професійної компетентності досліджували Н.Бібік, О. Біда, А. Богущ, В. Бондар, М. Вашуленко, О. Гнатишина, Н. Кічук, Л. Коваль, О. Комар, С. Макаров, А.Маркова, О. Пометун, О. Савченко, Г. Тарасенко, Л. Хомич, І. Шапошникова